

Sygn. akt *I ACa 1245/17*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Krzysztof Józefowicz

Sędziowie: SSA Małgorzata Kaźmierczak (spr.)

SSA Elżbieta Fijałkowska

Protokolant: protokolant Halszka Mróz

po rozpoznaniu w dniu 13 września 2018 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa *L. S., J. W., S. P.*

przeciwko (...) *Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.*

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 19 lipca 2017 r. sygn. akt XII C 2267/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1-5 w ten sposób, że:

1. **oddala powództwo;**

2. **zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanego 2.200 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych;**

II. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanego 1.610 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Małgorzata Kaźmierczak Krzysztof Józefowicz Elżbieta Fijałkowska

--	--	--

Sygn. akt *I ACa 1245/17*

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z 19.07.2017r , sprostowanym postanowieniem z 08.09.2017r, Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanej (...) spółki z o.o. w P. na rzecz powódki L. S. kwotę 1832,25 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 listopada 2013 roku do dnia zapłaty,

na rzecz powódki J. W. kwotę 1452,25 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 listopada 2013 roku do dnia zapłaty, na rzecz powoda S. P. kwotę 1885,50 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 listopada 2013 roku do dnia zapłaty, w pozostałym zakresie oddalił powództwo i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sąd Okręgowego.

Powodowie są współwłaścicielami – powódka L. S. w 36,47%, powódka J. W. w 35,44%, zaś powód S. P. w 28,09 % - nieruchomości położonych w B. i B., objętych księgami wieczystymi (...) (działka nr (...)), (...) (działka nr (...)), (...) (działka nr (...)) oraz (...) (działka nr (...)). Działki powodów stanowią jeden kompleks wykorzystywany pod szkółkę drzew ozdobnych. Powodowie prowadzą gospodarstwo od 1994 roku; otrzymali je od rodziców, którzy byli ich właścicielami od 1977 roku. Szkółka drzew ozdobnych powstała w 1987r. Teren pod szkółkę to ok. 16-17 ha; jest to szkółka dużych drzew; większość to świerki srebrne. Świerki są przeznaczane do sprzedaży, kiedy osiągną wysokość ok. 7-10 m. na terenie pod liniami średniego i wysokiego napięcia możliwe jest obsadzenie do 600 drzew. Kiedy drzewa osiągną ok. 5 m trzeba je wysadzić i nasadzić w nowym, wolnym miejscu. Przesadzanych 60 drzew rocznie, zaś koszt wysadzenia to ok. 320 zł za jedno drzewo. Specyfika szkółki powodów polega na tym, że drzewa są wysokie i w tym znaczeniu są oni unikatowi na rynku. Większość terenu szkółki jest już zajęta, a puste miejsca są wykorzystywane jako place manewrowe. Proces produkcyjny polega na tym, że po wysianiu przesadza się sadzonki co 50 cm i potem w wieku 5 lat, kiedy drzewo ma ok. 1,5 m, wysadza się już co dwa metry. Drzewa rosną w tym samym miejscu, tylko po pewnym czasie wysadza się co drugie drzewo, aby docelowo było po 4 m na każde drzewo. Wysadzone drzewa są sprzedawane, albo sadi się je w wolnych miejscach. Około 95% produkcji szkółki to drzewa wysokie czyli 6 i 7 m. L. pozwanej znajdują na wysokości ok. 6 m. Szkółkarstwo dużych drzew jest to bardziej opłacalne, nawet przy uwzględnieniu, że takie drzewo dłużej rośnie i musi mieć więcej miejsca. Na tym rynku jest dużo mniejsza konkurencja. Drzewo 8 m kosztuje 800 dolarów, to jest 100 dolarów za metr, a drzewo 1,80 ok. 400-500 zł. Drzewo 8 m rośnie ok. 20 lat, do 5 m dorasta drzewo 12-13 letnie. Normalnie przesadzanie drzew na plantacji wykonuje się tak, że drzewo jest przewożone specjalną maszyną w pozycji pionowej. Jeśli jednak trzeba je przenieść w takie miejsce gdzie trzeba przekroczyć linię to jest dodatkowe utrudnienie, bo trzeba te drzewo ustawić poziomo, co wymaga dodatkowych czynności zabezpieczających. Przesadzenie drzewa około 5 m powoduje, że jego wzrost np. do 8 m jest dłuższy o rok czy dwa, ponieważ po przesadzeniu drzewo najpierw musi się zaaklimatyzować, wypuścić drobne korzenie co zajmuje właśnie ten czas. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta N. w latach od 1 listopada 2003r. do 30 października 2013r. i obecnie przewiduje przeznaczenie:

- dla działki nr (...) – obszar gruntów rolnych i leśnych,
- dla działki nr (...) – obszar gruntów rolnych,
- dla działki nr (...) – obszar gruntów rolnych i leśnych, teren zabudowy zagrodowej i rekreacyjno – letniskowej,
- dla działki nr (...) - obszar gruntów rolnych i leśnych, teren zabudowy zagrodowej i rekreacyjno – letniskowej.

Współczynnik korekcyjny (współczynnik współkorzystania z nieruchomości w wymiarze elektroenergetycznym) wynosi $K=0,5$ dla gruntów siedliskowych oraz $K=0,4$ dla gruntów rolnych.

Na nieruchomości powodów posadowiona jest infrastruktura techniczna:

- linia A - napowietrzna linia energetyczna niskiego napięcia 0,4 kV, przechodząca przez północno-zachodnią część nieruchomości powodów, o łącznej długości 641,50 m, dla której rozstaw skrajnych przewodów wynosi 1,2 m, z korytarzem technicznym o szerokości 6,4 m i całkowitym obszarze 4105,50 m²,
- linia B - napowietrzna linia energetyczna średniego napięcia 15 kV, przechodząca przez południowo-wschodnią część nieruchomości powodów, o łącznej długości 258,20 m, dla której rozstaw skrajnych przewodów wynosi 2,2 m, z korytarzem technicznym o szerokości 8,4 m i o pow. 2220,52 m²,

- linia C - napowietrzna linia energetyczna niskiego napięcia 0,4 kV, przechodząca przez południowo-wschodnią część nieruchomości powodów, o łącznej długości 161,85 m, dla której rozstaw skrajnych przewodów wynosi 1,2 m, z korytarzem technicznym o szerokości 6,4 m i o pow. 1035,86 m²,

- linia D - napowietrzna linia energetyczna średniego napięcia 15 kV, zasilająca stacje transformatorową, o długości 96,80 m, dla której rozstaw skrajnych przewodów wynosi 2,8 m, z korytarzem technicznym o szerokości 9,8 m i o pow. 948,64 m².

L. techniczne niskiego i średniego napięcia w praktyce nie wymagają wielu czynności eksploatacyjnych. Pozwana przeprowadza oględziny linii napowietrznych tej kategorii nie rzadziej niż raz na pięć lat. W przypadku linii A, jej położenie blisko granicy działki powodów, umożliwia przeprowadzanie oględzin nawet bez wchodzenia na nieruchomość powodów. W przypadku linii energetycznych ustanawia się tzw. korytarze techniczne w celach eksploatacyjnych. Korytarz techniczny napowietrznej linii energetycznej jest pasem terenu, którego osią podłużną jest rzut poziomy danej linii, a wymiarem poprzecznym jest szerokość korytarza, w obrębie którego obowiązują ograniczenia w zakresie lokalizacji obiektów budowlanych, w tym przeznaczonych na stały pobyt ludzi. Korytarz techniczny wokół napowietrznej linii energetycznej nie może być wykorzystywany przez powodów w sposób dowolny; w szczególności nie mogą być tam wznoszone budynki. Ponadto na terenie nieruchomości powodów oznaczonej jako działka nr (...), znajduje się słupowa stacja transformatorowa 15/0,4 kV nr 533. (...) ta w praktyce nie wymaga wielu czynności eksploatacyjnych; oględziny są przeprowadzane nie rzadziej niż raz na pięć lat. Korytarz techniczny stacji transformatorowej mieści się całkowicie wewnątrz korytarza technicznego linii B. C. obszar korytarza technicznego na nieruchomościach powodów wynosi 8310,6 m². Obszar ten może być wykorzystywany przez powodów do produkcji drzew ozdobnych, do osiągnięcia przez nie wysokości 2 m wysokości. Uciążliwość eksploatacyjna infrastruktury elektroenergetycznej pozwanej posadowionej na nieruchomości powodów jest minimalna.

Sąd Okręgowy ustalił nadto, że stację transformatorową na nieruchomości powodów wzniesiono w 1971r., podobnie, jak linię niskiego napięcia. L. Średniego napięcia powstała wcześniej – w 1969 r. Od 1989r. przebieg linii energetycznych na nieruchomości powodów nie zmienił się. Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości powodów w pasie eksploatacyjnym napowietrznej linii energetycznej średniego napięcia 15 kV i niskiego napięcia 0,4 kV w okresie od dnia 1 listopada 2003r. do dnia 30 października 2013r. wynosi 5.107 zł.

W piśmie z dnia 5 września 2013r. powodowie wezwali pozwaną do zapłaty w terminie 7 dni kwoty 190.264 zł tytułem należności za bezumowne korzystanie z nieruchomości, których własność im przysługuje.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie. Powodowie kwestionowali istnienie tytułu prawnego pozwanej do użytkowania gruntów powodów, pozwana z kolei - zgodnie z rozkładem ciężaru dowodu - nie wykazała, aby dysponowały takim tytułem. Tym niemniej pozwana bezspornie faktycznie korzystała i korzysta z gruntów powodów, na których zlokalizowane są linie przesyłowe i stacja transformatorowa. W ocenie Sądu Okręgowego nie może budzić najmniejszych wątpliwości, iż posiadanie to miało ewidentne cechy posiadania zależnego. Zgodnie z art. 285 § 1 k.c., nieruchomość można obciążyć na rzecz właściciela innej nieruchomości (nieruchomości władnącej) prawem, którego treść polega bądź na tym, że właściciel nieruchomości władnącej może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, bądź na tym, że właściciel nieruchomości obciążonej zostaje ograniczony w możliwości dokonywania w stosunku do niej określonych działań, bądź też na tym, że właścicielowi nieruchomości obciążonej nie wolno wykonywać określonych uprawnień, które mu względem nieruchomości władnącej przysługują na podstawie przepisów o treści i wykonywaniu własności (służebność gruntowa). Z kolei zgodnie z art. 352 § 1 k.c., posiadaczem służebności jest ten kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności. Posiadanie służebności odróżnia się od posiadania rzeczy tym, że nie obejmuje władania rzeczą. Posiadaczem służebności jest bowiem osoba, która „faktycznie korzysta z nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności”. Sąd I instancji wskazał, że pozwana bezsprzecznie faktycznie korzystała z nieruchomości powodów, a w niniejszym postępowaniu nie wykazała, że korzystanie to opiera na tytule prawnym. Z kolei powodowie, jako właściciele nieruchomości, faktycznie zostali ograniczeni w możliwości dokonywania w stosunku do swoich gruntów określonych działań. Stan posiadania

pozwanej tj. faktyczne trwale korzystanie z cudzej nieruchomości, oznaczał zatem posiadanie służebności gruntowej. Nadmienić w tym miejscu należy, że pozwana korzystała z nieruchomości powoda w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu. Ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731), która weszła w życie w dniu 3.08.2008 r. ustawodawca zdefiniował bowiem kwestię korzystania przez przedsiębiorcę w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1, jako służebność przesyłu. Stosownie do treści art. 305¹ k.c. nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub do którego należą urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 k.c., prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może w oznaczonym zakresie korzystać z nieruchomości obciążonej zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń (służebność przesyłu). (...) transformatorowa bez wątplenia jest urządzeniem, o którym mowa w art. 49 § 1 k.c., a pozwana korzystała z nieruchomości powoda w związku z obsługą tej stacji. Sąd Okręgowy wskazał, że pozwana w okresie objętym roszczeniem była posiadaczem zależnym służebności w rozumieniu art. 352 § 2 k.c.

W odniesieniu do podniesionego przez pozwaną zarzutu zasiedzenia służebności przesyłu Sąd I instancji podniósł, że zgodnie z art. 292 k.c. służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio. Zgodnie z art. 172 § 1 k.c. posiadacz nieruchomości nie będący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie). Zgodnie § 2, po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze. W związku z powyższym pozwana musiała wykazać, że korzysta z trwałego i widocznego urządzenia w postaci przedmiotowej linii przez 20 lat jako posiadacz w dobrej wierze lub przez 30 lat jako posiadacz w złej wierze. W tym miejscu wskazać należy, że zgodnie z ugruntowanym orzecnictwem, osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 r. miała status państwowej osoby prawnej i nie mogła nabyć (też w wyniku zasiedzenia) własności nieruchomości Skarbu Państwa, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po tej dacie zaliczyć okres posiadania Skarbu Państwa przed dniem 1 lutego 1989 r., jeżeli w tym czasie nastąpiło przeniesienie posiadania (por.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2012 r. III CZP 93/11, LEX nr 1136115). W związku z powyższym pozwana winna wykazać przesłanki zasiedzenia służebności gruntowej zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodu. W tym zakresie pozwana nie zainicjowała w ogóle postępowania dowodowego, nie powołała żadnych wniosków dowodowych. Rozpatrując jednak podniesiony przez pozwaną zarzut zasiedzenia, Sąd Okręgowy wskazał, iż z punktu widzenia skutków prawnych posiadania istotny jest jego podział na posiadanie w dobrej i w złej wierze (orzeczenie SN z dnia 13 stycznia 2000 r., II CKN 657/98, Lex nr 51060; postanowienie SN z dnia 5 grudnia 2000 r., IV CKN 180/00, Lex nr 52506). Kryterium podziału na posiadanie w dobrej i złej wierze stanowi przekonanie posiadacza co do jego uprawnień. Dobra wiara jest faktem o charakterze stanu mentalnego, intelektualnym, polegającym na usprawiedliwionej niewiedzy określonego podmiotu o istnieniu określonych stanów prawnych, w szczególności jest to błędne przeświadczenie o przysługiwaniu określonego prawa lub istnieniu określonego stosunku prawnego. Domniemanie dobrej wiary wyrażone w art. 7 k.c. ma charakter domniemania prawnego, wzruszalnego, opartego na przesłance uzależnienia skutków prawnych od występowania dobrej lub złej wiary i płynącym z tej przesłanki wniosku o występowaniu dobrej albo złej wiary (z nowszej judykatury por. wyr. SN z dnia 24 maja 2005 r., V CK 48/05, M. Prawn. 2005, nr 12, s. 571). Brak takiej przesłanki powoduje brak podstawy do wnioskowania o istnieniu dobrej wiary, a udowodnienie tego faktu podlega regule z art. 6 k.c. (G. E., Kodeks cywilny. Księga druga. Własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz. Stan prawny: 2001.07.01). Z kolei zła wiara - ogólnie rzecz biorąc - zachodzi wówczas, gdy określony podmiot wie (ma świadomość) o nieistnieniu określonego prawa, stosunku prawnego lub sytuacji prawnej albo też nie wie, jednakże należy uznać, że wiedziałby, gdyby w konkretnych okolicznościach postępował rozsądnie, z należytą starannością i zgodnie z zasadami współżycia społecznego (por. orz. SN z dnia 14 kwietnia 1956 r., III CR 810/55, OSN 1956, poz. 117, por. K. Piasecki, Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna. Stan prawny: 2003.10.01).

Do 1 lutego 1989 r. obowiązywała zasada jednolitej socjalistycznej własności ogólnonarodowej przysługującej niepodzielnie Państwu. Zmiana kodeksu cywilnego w zakresie art. 128 k.c. wprowadziła zasadę, że własność państwowa przysługuje Skarbowi Państwa albo innym państwowym osobom prawnym, jednakże nie spowodowało

to jeszcze przejścia praw do mienia ogólnonarodowego pozostającego w zarządzie przedsiębiorstw państwowych na rzecz tych przedsiębiorstw. Sytuacja taka nastąpiła dopiero z dniem 5 grudnia 1990 r. w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464, ze zm.) przyznającym państwowym osobom prawnym, którym dotąd przysługiwało prawo zarządu, zdolność nabywania we własnym imieniu wszelkich praw majątkowych, w tym rzeczowych, uwłaszczając je na posiadanym mieniu, będącym dotychczas własnością państwową, prawem użytkowania wieczystego gruntu i prawem własności budynków oraz urządzeń.

W oparciu o powyższe Sąd Okręgowy uznał, że od dnia 1 lutego 1989 r. przedsiębiorstwo państwowe stało się posiadaczem służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Analogiczne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w postanowieniu z 4 czerwca 2014 r. w sprawie o sygn. II CSK 520/13 i pogląd ten w całości podziela Sąd orzekający w niniejszej sprawie. Przedsiębiorstwo posiadało zatem służebność na nieruchomości należącej wówczas do Skarbu Państwa. Samodzielne przedsiębiorstwo państwowe korzystało zatem z gruntów Skarbu Państwa a uwzględniając udział Skarbu Państwa - ówczesnego właściciela zajętych nieruchomości – w tworzeniu przedsiębiorstwa, następnie jego wyposażeniu, udział w procesach przekształcenia, istniały podstawy do przyjęcia, że objęcie w posiadanie w zakresie odpowiadającym służebności i korzystanie z gruntu odbywa się bez sprzeciwu właściciela. Zakres korzystania z nieruchomości nie ulegał zmianie, wykonywany był w zależności od potrzeb zakładu energetycznego. Wraz z nabyciem odrębnej od Skarbu Państwa osobowości przedsiębiorstwo państwowe wykonywało wszystkie czynności niezbędne zapewnieniu ciągłości dostarczania energii, w tym utrzymanie istniejących linii przesyłowych. Poprzednik prawny pozwanej (przedsiębiorstwo państwowe) miał zatem uzasadnione podstawy do przyjęcia, że jego posiadanie jest zgodne z wolą właściciela. W orzecznictwie sądów i doktrynie istnieje kilka poglądów odnośnie daty, od której możliwy jest bieg terminu zasiedzenia służebności w układzie podmiotowym jak w niniejszej sprawie. Przyjmując pogląd wiążący rozpoczęcie biegu terminu zasiedzenia z datą 5 grudnia 1990 r. tj. chwilą wejścia w życie ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości a zatem z datą uwłaszczenia przedsiębiorstw państwowych na majątku znajdującym się w ich zarządzie, nie budziło wątpliwości Sądu Okręgowego, że w sprawie nie doszło do zasiedzenia służebności (przesyłu). Przed wszystkim nie powinna budzić wątpliwości kwestia posiadania w złej wierze nieruchomości przez pozwaną. Trudno przyjąć, iż pozwana nie została poinformowana o roszczeniach powoda w związku z korzystaniem z nieruchomości. Nadto żaden z poprzedników prawnych pozwanej nie dysponował jakąkolwiek umową (czy innym dokumentem) upoważniającą do korzystania z nieruchomości. Zauważyć w tym miejscu należy, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 24.11.2008 r. w sprawie II CSK 346/08, zajęcie cudzej nieruchomości i umieszczenie na niej urządzeń energetycznych bez uzyskania tytułu prawnego jest równoznaczne ze złą wiarą. Tym samym dla pozwanej przyjąć należało trzydziestoletni termin zasiedzenia nieruchomości liczony od dnia 5 grudnia 1990r., który do dnia wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie nie upłynął.

Uznanie, że pozwana posiadała służebność gruntową w złej wierze wiąże się z kolei z obowiązkiem wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy. Zgodnie z art. 352 § 2 k.c., do posiadania służebności stosuje się odpowiednio przepisy o posiadaniu rzeczy. Zgodnie zaś z art. 225 k.c., obowiązki samoistnego posiadacza w złej wierze względem właściciela są takie same jak obowiązki samoistnego posiadacza w dobrej wierze od chwili, w której ten dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy. Posiadacz w dobrej wierze od chwili w której dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy, jest on obowiązany do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy (art. 224 § 2 k.c.). Z kolei zgodnie z art. 230 k.c., przepisy dotyczące roszczeń właściciela przeciwko samoistnemu posiadaczowi o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy, o zwrot pożytków lub o zapłatę ich wartości oraz o naprawienie szkody z powodu pogorszenia lub utraty rzeczy, jak również przepisy dotyczące roszczeń samoistnego posiadacza o zwrot nakładów na rzecz, stosuje się odpowiednio do stosunku między właścicielem rzeczy a posiadaczem zależnym, o ile z przepisów regulujących ten stosunek nie wynika nic innego. Zastosowanie art. 224 § 2 i 225 k.c. do posiadania służebności było przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 16.07.2009 r. w sprawie I CSK 511/08, stwierdził, że władztwo przedsiębiorstwa eksploatującego urządzenia dostarczające lub przekazujące energię elektryczną (gazową) odpowiada faktycznemu władztwu wynikającemu z prawa służebności, co pozwala uznać je za

posiadacza służebności, do którego na podstawie art. 352 § 2 k.c. stosuje się przepisy o posiadaniu rzeczy, w tym art. 224 § 2 - 225 k.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że przedsiębiorstwo energetyczne, które nie legitymuje się uprawnieniem do ingerowania w sferę cudzej własności nieruchomości dla bieżącego utrzymania urządzeń przesyłowych, korzysta z tej nieruchomości w złej wierze i zobowiązane jest do świadczenia wynagrodzenia na podstawie art. 225 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 06.05.2009 r. II CSK 594/08). Na wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy składa się to wszystko, co właściciel mógłby uzyskać, gdyby ją oddał do korzystania na podstawie określonego stosunku prawnego (np. najmu, dzierżawy). Wynagrodzenie to jest należnością jednorazową, a oblicza się je według cen rynkowych, biorąc pod uwagę warunki oraz czas korzystania bezumownego (por. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2000 r., IV CKN 5/00, Lex nr 52680).

Sąd I instancji nie dopatrywał się w działaniu powoda dochodzącego roszczenia w niniejszej sprawie sprzeczności z art. 5 k.c. Należy mieć na względzie, iż obecnie obowiązujące przepisy w sposób wyraźny przewidują odpłatność umowną za korzystanie przez przedsiębiorstwo energetyczne z nieruchomości innych podmiotów. Nadto to właśnie sprzecznym z zasadami współżycia społecznego byłoby zwolnienie z odpłatności działającej w złej wierze powódki, która jest przecież podmiotem gospodarczym, tylko na tej podstawie, iż jej poprzednik prawny budując linie energetyczne działał w imię szeroko pojętego dobra ogólnego. Sąd ten wskazał także, że nie doszło do przedawnienia roszczenia. Nie ulegało zatem wątpliwości, że pozwany (...) Sp. z o.o. w P., w zakresie objętym żądaniem pozwu, nie mając do tego żadnego uprawnienia (a przynajmniej go nie wykazując), korzysta z nieruchomości powodów jako posiadacz zależny w złej wierze. Tak, więc powodowi należy się stosowne wynagrodzenie.

W rozpatrywanej sprawie, Sąd I instancji dokonując określenia wysokości należnego powodom wynagrodzenia kierował się wnioskami opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego Ł. G., którą uznał za istotną, rzetelną i przydatną, o czym mowa we wcześniejszej części uzasadnienia. Rozstrzygnięcie niniejszej sprawy wynikało bowiem wiadomości specjalnych. Ustalenia poczynione w niniejszej sprawie prowadzą do wniosku, że powodowie doznali ograniczeń w sposobie korzystania z nieruchomości, których są współwłaścicielami i to na skutek posadowienia na tych nieruchomościach urządzeń przesyłowych pozwanej. Na nieruchomościach konieczne było wyznaczenie korytarza technicznego, stanowiącego część nieruchomości niezbędna do prawidłowej eksploatacji urządzeń przesyłowych. Jednocześnie linie techniczne niskiego i średniego napięcia w praktyce nie wymagają wielu czynności eksploatacyjnych, a pozwana przeprowadza oględziny linii napowietrznych tej kategorii nie rzadziej niż raz na pięć lat. Uciążliwość infrastruktury technicznej pozwanej na nieruchomości powodów nie jest znaczna. Korytarz techniczny wokół napowietrznej linii energetycznej nie może być wykorzystywany przez powodów w sposób dowolny; w szczególności nie mogą być tam wznoszone budynki. Charakter działalności prowadzonej przez powodów umożliwia jednakże wykorzystanie także terenów znajdujących się w korytarzach technicznych. Istnienie infrastruktury elektroenergetycznej wyłącza całkowicie z działalności produkcyjnej jedynie minimalną część nieruchomości powodów – tę zajmowaną trwale pod słupy energetyczne. Na nieruchomościach powodów istnieją natomiast znaczne tereny, które nie są wykorzystywane w żaden sposób, natomiast istotna część korytarzy technicznych pod liniami energetycznymi jest wykorzystywana jako drogi wewnętrzne, stawy, czy też jest stanowi nieużytki porastane przez samosiejki brzozy i sosny. Nie jest zatem tak, że jedynie teren pod liniami energetycznymi jest niezagospodarowany, bowiem także inne części gruntów nie są obsadzone drzewami. Powodowie wprawdzie doznają trudności związanych z koniecznością przesadzania drzew posadzonych się pod liniami energetycznymi zanim osiągną one wysokość odpowiednią do ich sprzedaży, jednak wykorzystując niezagospodarowane grunty nie znajdujące się pod liniami energetycznymi, mogliby uniknąć tych niedogodności.

Roszczenie powodów okazało się zatem jedynie w części zasadne, wobec czego Sąd I instancji zasądził od pozwanej na rzecz powodów łącznie kwotę 5.170 zł, stosownie do posiadanych przez nich udziałów w nieruchomości. W pozostałej części powództwo podlegało oddaleniu. Odsetki ustawowe Sąd Okręgowy zasądził w oparciu o art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c. od kwoty 16.005 zł, stanowiącej wynagrodzenie za bezumowne korzystanie od dnia następującego po dniu

wniesienia pozwu, to jest od dnia 1 listopada 2013r. do dnia zapłaty. O kosztach sądowych orzeczona na podstawie art. 100 k.p.c. Koszty zastępstwa procesowego Sąd I instancji zniósł wzajemnie na podstawie art. 102 k.p.c

Apelację od tego rozstrzygnięcia wniósł pozwany, który zaskarżył przedmiotowy wyrok w części, tj. w zakresie pkt. 1,2,3 oraz pkt. 5. Apelujący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 172 k.c. w zw. z art. 176 k.c., art. 352 k.c. w zw. z art. 292 k.c. oraz w zw. z art. 305³ § 1 k.c. i art. 305⁴ k.c. poprzez ich błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie, polegające na uznaniu, iż poprzednik prawny pozwanej (ewentualnie sama pozwana z dniem 05.12.2010 r.) nie nabył poprzez zasiedzenie prawa służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu, które to prawo zostało następnie przeniesione przez poprzednika na kolejnych następców prawnych aż ostatecznie na rzecz (...) Sp. z o.o., a tym samym nieuwzględnienie zarzutu niweczącego dochodzone przez powodów roszczenie, a także poprzez błędne uznanie, że posiadanie służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu przez poprzednika prawnego pozwanej - Skarb Państwa nie mogło doprowadzić do zasiedzenia; . art. 7 k.c. oraz art. 224 k.c. w zw. z art. 340 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, które polegało na uznaniu, iż domniemanie dobrej wiary, działające na korzyść pozwanej zostało skutecznie obalone, a stan świadomości pozwanej istniejący do momentu otrzymania odpisu pozwu zakładał przyjęcie istnienia po stronie pozwanej złej wiary, co miało wpływ na treść rozstrzygnięcia oraz uznanie, że posiadanie nieruchomości powodki [w zakresie odpowiadającym zakresowi służebności przesyłu] przez pozwaną, było posiadaniem w złej wierze; art. 118 k.c. w zw. z art. 224 k.c. poprzez błędną wykładnię i niezasadne uznanie, że roszczenie Powodów nie jest związane z prowadzeniem przez nich działalności t gospodarczej i nie wynika z obrotu gospodarczego pomiędzy stronami, pomimo prowadzenia przez powodów w okresie objętym powództwem na przedmiotowej nieruchomości działalności gospodarczej, doznającej ograniczeń w związku z przebiegiem linii elektroenergetycznej stanowiącej własność pozwanej, a w konsekwencji zasądzenie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powodów za okres 10 lat wstecz przed dniem wniesienia powództwa, podczas gdy dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej termin przedawnienia wynosi trzy lata. Nadto apelujący zarzucił naruszenie przepisów postępowania mogące mieć wpływ na wynik sprawy, tj. art 233 § 1 k.p.c., art. 230 k.p.c., art. 231 k.p.c., w zw. z art. 217 k.p.c., art. 227 k.p.c.. poprzez dokonanie dowolnej, wybiórczej oraz sprzecznej z zasadami doświadczenia życiowego oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz niezasadne przyjęcie, że przedłożone w sprawie dokumenty nie świadczą odnośnie przesłanek zasiedzenia służebności gruntowej oraz odnośnie budowy i eksploatacji linii, podczas gdy z treści dokumentów załączonych do odpowiedzi na wniosek oraz materiału dowodowego zgromadzonego w toku postępowania wynikają wprost przesłanki niezbędne dla zasiedzenia służebności, co miało istotny wpływ na wynik postępowania poprzez brak uwzględnienia zarzutu zasiedzenia, art. 100 k.p.c. i 102 k.p.c. poprzez obciążenie pozwanej kosztami postępowania, w sytuacji w której pozwana wygrała sprawę w około 97,29 %/o.

W konkluzji apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa ewentualnie o oddalenie powództwa proporcjonalnie w stosunku do każdego z powodów za okres powyżej 3 lat przed dniem wniesienia powództwa wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty od tych kwot, zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania w całości, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, w tym również opłaty skarbowej od pełnomocnictwa;. zasądzenie od powodki na rzecz pozwanej kosztów postępowania za II instancję wg norm przepisanych, w tym również kosztów zastępstwa procesowego.

Powodowie domagali się oddalenia apelacji i zasądzenia od pozwanej na rzecz każdego z powodów kosztów postępowania przed Sądem II Instancji wg. norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Apelacja okazała się uzasadniona.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i przyjmuje je za własne , nie dzieląc wywodów prawnych tego sądu odnoszących się do oceny podniesionego przez pozwaną zarzutu zasiedzenia.

Ponad ustalenia Sądu Okręgowego Sąd Apelacyjny ustalił, że właścicielem działki nr (...) oraz działki nr (...) w okresie budowy przedmiotowych linii energetycznych i stacji transformatorowej, aż do 26.03.1993 r., kiedy działki nabyli J. P. i E. P. był Skarb Państwa-Agencja Własności Rolnej SP. (dowód: akta i dokumenty (...), Kw (...), Kw (...)).

Działka nr.207(poprzednio215) w okresie budowy przedmiotowych linii energetycznych i stacji transformatorowej stanowiła własność Skarbu Państwa, aż do 09.11.1972r., następnie 09.11. (...) została zbyta na rzecz Z. i M. W. i kolejno w17.11.1977r na rzecz J. I E. P.. (dowód: akta i dokumenty (...)).

Działki nr. 349 i nr 201/4 w okresie budowy przedmiotowych linii energetycznych i stacji transformatorowej stanowiły własność osób fizycznych. (dowód: akta i dokumenty (...) Kw (...), Kw (...), (...), Kw (...)). Wszystkie wyżej wymienione działki tworzą zwarty kompleks stanowiący zorganizowaną całość. (dowód : opinia biegłego Ł. G. k 245).

Odnosząc się do apelacji wskazać należy, że w okolicznościach rozpoznawanej sprawy uzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 172 k.c. w zw. z art. 176 k.c., art. 352 k.c. w zw. z art. 292 k.c. oraz w zw. z art. 305³ § 1 k.c. i art. 305⁴ k.c.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwala na przyjęcie, że pozwana nabyła w drodze zasiedzenia służebność przesyłu z dniem 05.12.2010r . Przed dniem 03.08.2008r dopuszczalne było nabycie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu w drodze zasiedzenia na podstawie art. 292k.c., natomiast po 03.08.2008r wprowadzono konstrukcję prawną służebności przesyłu uregulowaną art.305¹ – 305⁴ k.c. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że obecnie pozwana, a poprzednio- od momentu posadowienia na przedmiotowej nieruchomości linii energetycznych i stacji transformatorowej-, poprzednicy prawni pozwanej korzystali z linii energetycznych i stacji transformatorowej usytuowanych na nieruchomości powodów stosownie do potrzeb, w sposób odpowiadający treści służebności przesyłu – art. 305¹ k.c. Odnosząc się do przesłanki zasiedzenia służebności w postaci upływu czasu wskazać należy, że termin zasiedzenia wynosi 20 lat jeżeli uzyskanie posiadania służebności nastąpiło w dobrej wierze i 30 lat w przypadku uzyskania posiadania służebności w złej wierze. Decydujący jest moment, chwila uzyskania posiadania. Dobra wiara posiadacza polega zaś na usprawiedliwionym w danych okolicznościach przekonaniu, że przysługuje mu takie prawo do władania rzeczą, jakie wykonuje. Skoro z ustaleń poczynionych na etapie postępowania apelacyjnego wynika, że część nieruchomości należącej obecnie do powodów w datach posadowienia linii energetycznych i stacji transformatorowej stanowiła własność Skarbu Państwa i w tym czasie obowiązywał art. 128k.c. statuujący konstrukcję jednolitej własności państwowej, to trzeba przyjąć, że poprzednik pozwanej- przedsiębiorstwo energetyczne podjął czynności budowy linii energetycznych i stacji transformatorowej w dobrej wierze. Niewątpliwie bowiem przedsiębiorstwo energetyczne, stanowiące wówczas jednostkę organizacyjną Skarbu Państwa pozostawało w usprawiedliwionym przeświadczeniu o przysługującym mu prawie do korzystania z przedmiotowej nieruchomości, także w odniesieniu do działek stanowiących własność osób fizycznych jako, że stanowiły one zwarty kompleks z działkami stanowiącymi własność Skarbu Państwa, a co do tych ostatnich nie była wymagana żadna decyzja wywłaszczeniowa w świetle przepisów ustawy z 12.03.1958r o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości(Dz.U. z 1974r, nr10, poz.64 z późn. zm.). Z tych względów zasadny okazał się także zarzut naruszenia art. 7 k.c. oraz art. 224 k.c. w zw. z art. 340 k.c.

Sąd Apelacyjny podziela to stanowisko judykatury, które przyjmuje, że dopiero z dniem 05.12.1990r tj. z chwilą przejścia własności urządzeń przesyłowych ze Skarbu Państwa na poprzednika prawnego pozwanej, skutkiem czego nastąpiło przekształcenie zarządu w odniesieniu do urządzeń energetycznych w posiadanie, mógł rozpocząć bieg termin zasiedzenia. (por. postanowienie SN z 04.07.2014r, II CSK 551/13). Wobec uznania, że poprzednik prawny pozwanej, właściciel urządzeń, o których mowa w art. 49§1k.c., uzyskał posiadanie w dobrej wierze polegającej na przeświadczeniu, że może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości powodów zgodnie z przeznaczeniem linii energetycznych i stacji transformatorowej z dniem 05.12.1990r., to zasiedzenie służebności przesyłu na rzecz pozwanej nastąpiło z dniem 05.12.2010r tj. po upływie 20 lat. Nie budziła wątpliwości możliwość doliczenia przez pozwaną do okresu swojego posiadania służebności okresu posiadania poprzedników prawnych w okresie po 05.12.1990r, co jednoznacznie wynika z art. 176§1k.c. Pozwana przedłożonymi do odpowiedzi na pozew dokumentami wykazała nieprzerwany ciąg przekształceń kolejnych podmiotów począwszy od Zakładu (...) w P. przez Grupa (...) S.A.,

(...) S.A skończywszy na (...) sp. z o.o. Przekształcenia następujące po 05.12.1990r następowały w ramach sukcesji uniwersalnej. W tych warunkach należało uznać ,że w ramach dokonywanych przekształceń następowało także przeniesienie posiadania zmierzającego do zasiedzenia. Wszystkie te podmioty kolejno i nieprzerwanie korzystały z przedmiotowej nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, czego powodowie nie kwestionowali. Tym samym podniesiony przez apelującą zarzut zasiedzenia służebności przesyłu na jej rzecz okazał się uzasadniony.

Biorąc powyższe pod uwagę ,skoro zostało ustalone, że pozwana nabyła przez zasiedzenie skuteczne względem powodów uprawnienie do władania rzeczą w zakresie służebności przesyłu, to powództwo jako bezzasadne podlegało oddaleniu, co czyni bezprzedmiotowym rozważanie zasadności pozostałych podniesionych w apelacji zarzutów.

Z przedstawionych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386§1k.pc. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo.

Konsekwencją zmiany wyroku była zmiana rozstrzygnięcia o kosztach sądowych, którymi obciążono powodów jako przegrywających sprawę w całości- art. 98§1i3k.p.c. Zasądzone koszty obejmowały uiszczoną przez pozwaną zaliczkę w kwocie 2200zł (k 126). Z uwagi na fakt, że apelujący nie objął zakresem zaskarżenia orzeczenia z punktu 6 wyroku Sądu Okręgowego w zakresie kosztów zastępstwa procesowego nie zachodziły warunki do uwzględnienia w ramach wniosku pozwanej o zasądzenie kosztów procesu kosztów zastępstwa procesowego za I instancję.(art. 378§1k.p.c.).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art.98§1i2k.p.c. w zw. z art. 105§2k.p.c. i art.391§1k.p.c. obciążając nimi powodów jako stronę przegrywającą sprawę w instancji odwoławczej. Na zasądzone koszty złożyła się opłata od apelacji-260zł i wynagrodzenie pełnomocnika pozwanej -1350zł obliczone stosownie do §2ust.4 w zw. z § 10ust.1pkt.2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015r w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2018.265j.t.).

SSA Małgorzata Kaźmierczak SSA Krzysztof Józefowicz SSA Elżbieta Fijałkowska